

Література:

1. Всеукраїнська Рада Церков закликає парламент реально забезпечити право громадян на публічні мирні зібрання [Електронний ресурс] // Інститут релігійної свободи офіційний сайт. – Режим доступу до тексту : http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=688:1&catid=34:ua&Itemid=61
2. Інститут релігійної свободи спрямував Президентові України пропозиції стосовно порядку оновлення законодавства про свободу віросповідання [Електронний ресурс] // Інститут релігійної свободи офіційний сайт. – Режим доступу : http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=596%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=uk
3. Кабмін змінив порядок в'їзду іноземців в Україну : вартість віз змінено (оновлено) [Електронний ресурс] // Інститут релігійної свободи офіційний сайт. – Режим доступу : http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=881%3A1&catid=34%3Aua&Itemid=61&lang=uk
4. Порівняльна таблиця до проекту Закону України “Про внесення змін до переліку пам’яток культурної спадщини, що не підлягають приватизації, затвердженого Законом України “Про перелік пам’яток культурної спадщини. Що не підлягають приватизації” № 547-VI від 23 вересня 2008 року (щодо уточнення переліку пам’яток культурної спадщини) [Електронний ресурс] // Верховна Рада України офіційний веб-портал. – Режим доступу : w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=33875&pf35401=131228
5. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 29 грудня 1996 р. № 1074 і від 20 лютого [...] Кабінет Міністрів України; Постанова від 05.08.2009 р. №811 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/811-2009-%D0%BF>
6. Указ Президента України Про затвердження Річної національної програми на 2010 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору [Електронний ресурс] Портал ЛІГА : ЗАКОН. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/U092_10.html

Владыченко Л. Д. Нормотворческие инициативы высших органов государственной власти Украины в контексте совершенствования законодательства о свободе совести и деятельности религиозных организаций.

В данной статье сделан обзор нормативных инициатив высших органов законодательной (парламент Украины) и исполнительной (Кабинет Министров Украины) власти Украины относительно совершенствования нормативно-правовой базы в сфере свободы совести и деятельности религиозных организаций.

Ключевые слова: *государственно-церковные отношения, свобода совести, защита прав верующих.*

Vladichenko L. D. Legal initiatives of Ukrainian central authorities for improvement of legislation on freedom of conscience and activity of religious organizations.

The article reviews legal initiatives of Ukrainian central authorities (Ukrainian Parliament, Cabinet of Ministries) regarding the improvement of legislation in the sphere of freedom of conscience and activity of religious organizations.

Keywords: *state-church relations, freedom of conscience, protection of rights of believers.*

УДК 254/2-1

Гололобова К. О.

ДАВНІ АРІЇ ТА МОРАЛЬ В ЗОРОАСТРИЗМІ

Серед багатьох існуючих релігій та культур виділяється культура аріїв. Як давні перси, так і слов'яни, представники індійської культури є послідовниками культури і традиції аріїв. Ця культура мала величезний вплив на розвиток моральних принципів та духовного багатства багатьох народів та вплинула на виникнення таких фундаментальних релігій як зороастризм та брахманізм. Моральні

принципи культури, яка існувала в дані часи вражає науковців і сьогодні своєю глибокою моральністю та принципом свободи вибору, чому й присвячена ця стаття.

Ключові слова: арії, зороастризм, мітраїзм, Авеста, Веди, Заратуштра, Ахура-Мазда, Ахріман, добро, зло.

Свого часу культура аріїв надавала благотворний вплив на багато народів. За тими давніми манускриптами, що дійшли до нас можна оцінити широту думок і найбільшу мудрість людей, що жили в ті часи.

Філософія, релігія, наука, мистецтво, соціологія, етика і медицина були систематизовані і адаптовані для багатьох народів, що населяли Землю. Наше уявлення про стародавніх людей як про примітивних дикунів було повністю розвінчано, коли ведичні канони стали доступні західному світу. Тепер нам відомо, що стародавні арії свідомо уникали шляху технократичного розвитку, бо розуміли, які руйнівні наслідки в цьому випадку чекають нашу планету. Крім того, такий шлях не в змозі принести ні щастя, ні задоволення. Тому їх девізом було: "Жити просто і думати піднесено".

Сучасна цивілізація дуже пишається своїми досягненнями в області техніки та електроніки. Ми побудували гігантські міста, наділені всіма видами технічного комфорту. Ми переміщаємося на автомобілях, поїздах, а наші багатоповерхові будинки наповнені найрізноманітнішою технікою. Величезні авіалайнери дозволяють нам всього за кілька годин досягти будь-якої точки планети. Ми можемо без проблем спілкуватися з людьми, що знаходяться за сотні і тисячі кілометрів. Повністю автоматизовані технологічні лінії заводів і фабрик дозволяють нам виробляти небачену кількість продукції, не докладаючи великої фізичної праці.

Наша цивілізація пожинає жакливі руйнівні наслідки своєї безвідповідальності. Наші ліси майже повністю вирубані, наші річки і моря перетворилися на стічні канали, наше повітря отруєний хімічними покидьками підприємств та автомобілів. Все більше число тварин і птахів потрапляє в "Червону книгу". Ми створили страшну зброю, здатну за кілька днів знищити все живе на планеті. Чесність, відкритість, доброта, скромність і милосердя поступилися своїм місцем страшним порокам суспільства. Наш світ просякнутий лицемірством, заздрістю, жадібністю і гординою. Ненависть і ворожнеча роздирають людство на частини. Природним наслідком спотворення основ життя стала поява все більших і більших руйнівних для організму людини хвороб, яких раніше було. Пошук виходу з ситуації, що склалася і став однією з причин зростання в нашому столітті інтересу Заходу до Сходу. Особливо до східної медицини, яка зберегла живе коріння Ведичної культури.

На початку третього тисячоліття повернення до витоків древнього знання дає надію на зцілення нашого хворого суспільства. Арії вказують у своїх канонах, що цивілізації гинуть, як правило, не в результаті космічних катастроф, не в результаті глобальних стихійних лих і не в результаті воєн. Вони гинуть через те, що кожен починає думати тільки про себе, тільки про те, щоб брати, а не давати, а основний принцип гармонії – це обмін енергії.

Сьогодні все більшої актуальності набуває спадщина аріїв, але серед вітчизняних дослідників не багато тих, хто цікавиться цією проблематикою. Неможливо не пригадати відомий твір Ю. Канигіна "Шлях аріїв", який відкрив культуру аріїв для українського читача. В. І. Лубський проводив філософські та релігієзнавчі дослідження зороастризму та його впливу на інші культури та релігії.

Значно частіше зустрічаються дослідження зороастризму та спадщини аріїв в іноземній літературі: І. Рак, М. Бойс, Е. Дорошенко, Т. Дубровина, Е. Ласкарева, Б. Романов. Але в цих дослідженнях немає аналізу впливу культури аріїв на формування більшості сучасних релігій через філософію зороастризму.

Метою даного дослідження є аналіз основних моральних та культурних принципів цивілізації, яка вплинула на формування більшості існуючих релігій. Яку інформацію намагались донести до нас представники цієї культури, та як власно сьогодні ми відчуваємо їх вплив в сучасних культурах та традиціях?

Говорячи про культуру аріїв неможливо не пригадати Веди (від дієслова “відати”, “знати”). Вони являють собою збірник релігійних текстів – гімнів, співів і магічних формул. Основний зміст Вед – розповідь про складний і хворобливий процес самоствердження аріїв на новому місці життя, про їхню боротьбу з місцевими племенами. Аюрведа (буквально – “Наука життя”) є частиною ведичної культури, пов’язаної з арійської цивілізацією, коріння якої сягають глибокої давнини.

Хто ж такі арії і чому ми звертаємося до їхньої філософії в надії знайти вирішення наших проблем? Існує переказ про прабатьківщину давніх аріїв, що знаходилася на території нинішньої Арктики. Знайдені в цих місцях останки тварин, відбитки і скам’янілості тропічних рослин свідчать про те, що в давні часи там був теплий клімат. Там, у так званій Арктиди, або Гіпербореї, жив у давні часи якийсь народ. Це був світ дуже високої культури, етики і моралі, релігії і духовності.

Там жили дуже красиві чоловіки і жінки високого зросту, світлошкірі і блакитноокі. Вони довгий час зберігали свою молодість і жили в гармонії з природою. Але згодом, у результаті глобальної космічної катастрофи, батьківщина стародавніх аріїв занурилися під воду.

Ми не знаємо, що сталося тоді, можливо, це було зіткнення з якоюсь кометою, або загибель планети Фаєтон, або й орбіти самого Сонця, що, в свою чергу, призвело до зміни кута нахилу осі планети. Саме ці події сприяли виникненню легенд про всесвітній потоп і Ноев ковчег. У ведичних текстах також є цей міф, тільки замість Ноя тут Ману – прабатько людства. Згідно з переказами, ця катастрофа забрала життя більшої частини населення планети.

Після катастрофи почалося різке похолодання, і врятовані люди, які згодом стали називати себе аріями, стали мігрувати в інші райони планети, в напрямку нинішнього екватора. Шляхи їх міграції приблизно відомі. Одна з гілок арійської цивілізації осіла і жила дуже довгий час відносно недалеко від Петербурга, в регіоні від Валдайській височині до Ладоги.

Ця культура тісно пов’язана в фінно-угорськими та давньослов’янськими народами дохристиянського періоду. Їх філософія, релігія, знання в різних областях науки, в т.ч. на медицину, співзвучні ведичній культурі. Незвичайна схожість санскриту (мови аріїв) з давньослов’янською мовою вражає сучасних лінгвістів. Інша гілка аріїв спочатку розселилася в районі Середнього і Південного Уралу, а потім поступово змістилася на Близький Схід. Вони створили авестійську культуру, наступниками якої стали перси і інші народи, що населяли ці місця. Ще одна гілка перетнула Північну Америку і досягла Центральної і Південної Америки. Ще одна гілка досягла Південно-Східної Азії [4].

Арії змогли поширити свою культуру практично на всю територію планети. Місця їх колоній виявляються в Південній Америці, і в Індонезії, і на Філіппінах. Вважається також, що єгипетська цивілізація була арійської гілкою. Не кажучи вже про еллінську, перську, слов’янську та європейські цивілізації.

Далі ми будемо вести мову про перський осередок культури аріїв та залишок їх культури у вигляді найпершої монотеїстичної релігії зороастризму, про глибоку моральність та філософічність цієї релігії.

Іранці уявляють собою одну з груп в родині аріїв (арії – “благородні”). Вони прийшли, скоріше за все, з півдня Росії та облаштувались та Іранському плоскогір’ї в III тис. до н.е. Їх

мова та давні символи дуже схожі на ведичні, що дозволяє з впевненістю говорити про єдине походження обох цивілізацій – воно підтверджується і матеріальними залишками одного коріння і в Індії, і в Персії.

Перші згадки про іранців датуються IX століттям до н.е., в цей час йдеться про персів, що жили в горах, і Мідійців (*medos*), що населяли рівнину. Мідійці були союзниками вавилонян і разом з ними брали участь у завоюванні Ніневії, у результаті вони приєднали Ассірію до своєї власної території і перейняли навіть її звичаї і символізм. Коли Куруш Великий завоював Вавілонію, перси стали господарями Західної Азії, але зберегли в чистоті свою арійську культуру. Таким чином, іранці стали наступниками асиро-вавилонян. Релігійний символізм іранців є дуже давнім і надзвичайно різноманітним [2].

Авестійська релігія – це найдавніша релігія на цій території; її чисто арійські корені йдуть в доісторичні часи, хоча книга, яка викладає її вчення, – “Авеста” (від якої й походить назва релігії) в тому вигляді, в якому вона відома сьогодні, складена набагато пізніше.

Зороастризм зародився, за даними різних джерел, в південно-західному Ірані або на західному узбережжі Індії. Часові межі виникнення зороастризму не визначені достатньо чітко. Одні дослідники вважають, що це було 1500 році до н.е., інші вважають, що зародження зороастризму відбулося близько 1 тисячоліття до н.е. Іноді самого Заратуштру називають “Першим пророком”, але все залежить від того, коли ж насправді він жив. Навіть якщо за часів Авраама, останнього однаково визнають за пророка іудеї, християни та мусульмани.

Першими послідовниками зороастризму прийнято вважати одну з груп індоєвропейських племен, яку науковці називають індоіранською. Ці племена називали себе аріями, “благородними”. Землі, в яких вони жили, в давнину уявляли собою, за словами А. М. Прохорова: “огромный котел”, в котором кипело, а часто даже выплескивалось через край сложная, противоречивая и богатая национальная, духовная и политическая жизнь” [3, с. 285].

Згідно з традицією парси (фарсі), Зороастр жив з 660 по 583 роки до н.е. Його життя було сповнене чудесних подій, які відбуваються з усіма Аватарами. Саме його народження було чудесним: він з’явився на світ не плачучи, а сміючись.

Зороастрійська мораль передбачає вдосконалення людини за допомогою думок, слів і вчинків. Ашван – це справедлива людина. Заратуштра був одним з найперших монотеїстів, який вчив, що існують ахури і деви, а єдиного Бога звать Ахура-Мазда – Мудрий Господь або Господь Світла. Інші ахури стали чимось на зразок янголів (язатами – “боготворними істотами”), а деви стали демонами та прибічниками сил зла. (Цікаво, що в індуїстській філософії, навпаки, деви обожествляються, а ахури демонізуються [7, с. 171].

В іранській космогонії містяться знання і символи аріїв, які сягають давнини і мали ритуальний сенс, хоча міфи, зібрані в даний час, зороастрійського, а частіше сасанидського походження. Згідно з уявленнями іранців, цикл життя дорівнює 12 000 років, він ділиться на чотири епохи по 3000 років кожна.

За деякими версіями, спочатку існував тільки Ормузд, який в першу епоху вигадав Космос та інших істот, у тому числі Ахрімана, чи зло. З того моменту між двома цими принципами почалася боротьба, яка тривала 9000 років і закінчилася перемогою Ормузда, яку йому допомогла здобути магічна формула (“мантра”) Ахун Вайра, запропонована Зороастром.

У другу епоху і Ормузд, і Ахриман створили різних істот. Третя епоха охоплює всі покоління людей від створення людини до приходу Зороастра, який відігравав визначну роль у четвертому періоді, здобувши перемогу в битві зі злом. Першими живими створіннями були людина Гайомарта і Бик Гох; це нагадування про ту стародавню епоху, коли люди і

тварини розділилися. Ахриман умертвив цих двох істот, і з насіння Гайомарта народилася перша пара людей – Маша і Машьяна. Спочатку чисті, вони попалися на обман Ахримана і впали в гріх, проте боги продовжували допомагати їм, оскільки ті були несвідомі. У першій парі людей було сім пар дітей: одна з цих пар, Сіямак і Сіямакі, породила перших царів Хушанг і Тахмураза, яким навіть вдалося на деякий час зменшити число демонів.

Історія цих перших царів викладена в “Книзі про царів” (“Шахнаме”), поемі Фірдоусі (X ст.). У цьому творі йдеться про стародавні часи, коли людям самі боги допомагали проводити цивілізаційний імпульс. У “Книзі про царів” також зібрані міфи, що розповідають про відкриття та використання мінералів, каменів і інструментів. Цар Йіма пережив знаменитий Потоп. За порадою Ормузда він побудував вару, в якій врятувалися представники всіх видів живих істот, за винятком поганих і потворних у всіх сенсах.

Вважається, перше творення належало не Ормузду, протилежності Ахримана, а принципу більш високому, ніж ця дуальність світла і темряви. Це Зерван (Час). У чисто символічному аспекті є втіленням циклів часу – у додатку не тільки до історичних епох існування світу, а й до трансформації життя – смерть, до якої схильні всі живі істоти. В якості Зервана-Акарана (Нескінченний Час) він представляє Час як Долю, Закон, Невідворотність.

Найбільш езотеричні традиції пояснюють, що зло з’явилося ще до створення світу. Зерван як Верховний Бог 1000 років здійснював жертвопринесення, щоб знайти потомство, і коли він уже втратив надію, у нього з’явилися два сини: Ахриман – плід його сумнівів, і Ормузд – плід його віри. Ахриман побачив світ раніше Ормузда, але другому належало здобути перемогу, хоча й не без боротьби.

Другий етап Творіння – створення світу людей – мав своєю метою перемогу над злом. Початкова божественна дуальність звернулася в подібну ж дуальність серед людей [2].

Іранці завжди вірили в безсмертя душі, наділяючи її вогненною, світлоносною природою. З одного боку, вони говорили про померлих, що знаходяться в підземному світі, з іншого – про об’єднання душ у світлі Ахура, і в цьому немає протиріччя, це лише послідовні кроки після смерті тіла.

Вони вірили і в “кінець світу” як кульмінацію людської еволюції, яка буде досягнута за допомогою пророків, Аватар і великих Учителів, що час від часу перевтілюються, щоб давати імпульс людству своїми навчаннями. Зороастр – приклад Аватара-Спасителя.

Тобто зороастризм не заперечує інших вірувань, а навпаки стверджує, що до людей будуть приходити посланники Бога, щоб спрямувати їх у вірному напрямку, дати віру, вони будуть приносити нові вірування, які складають ланки однієї істини, головною метою якої є перемога над злом. Але, так як світ цей створений одночасно добром та злом, і все в ньому складається з протилежностей, то після перемоги добра він припинить існувати в тому вигляді, в якому він існує зараз, але це є логічне завершення, щоб відкрити людям світ добра.

Згідно з новим віровченням, Ахура-Мазда, послав одкровення пророку Зороастру, відкрив йому суть нової релігії і доручив обернути людей у нову віру. Зороастр виступив проти масових жертвоприношень худоби і культу п’яного напою хаоми, обожнювання деяких древніх богів і явищ природи. Але в ритуалах зороастризму, однак, збережена особлива роль культу вогню, як “вищої, всепроникної і очищуючої стихії”, як втілення Арти-Правди, одного з найдавніших понять аріїв, який асоціюється з Верховним богом Ахура-Маздою.

У вченні Зороастра, як і пізніше протягом всієї історії зороастризму, важливе місце відводилося людині. Їй даний вибір встати на будь-яку сторону в боротьбі Добра і Зла. Такий вибір, згідно Гатам Зороастра, був зроблений двома головними “духами” – Сперта-Майньою і Анхра-Майньою, даїв, що перейшли на бік добра. Для праведної людини, яка веде боротьбу

зі злом, обов'язковими є три правила – заповіді: Добра думка, Добре слово, Добре діяння.

Основну мету світового процесу зороастризм бачить у перемозі Добра над Злом, що означає необхідність ведення постійної боротьби з ворожими силами, за перемогу Правди і Добра над Брехнею і Злом. Причому зброєю Зороастра проти Ахрімана і Друдж завжди вважалося не тільки читання молитов, пристрасна віра в зороастрійське віровчення, але і неухильне дотримання зазначених вище трьох правил-заповідей.

Згідно зороастризму, примноження матеріальних благ людини, розвиток скотарства (переважно на ранньому етапі) і землеробства (пізніше), народження у праведних зороастрійців синів, які примножать воїнство благого початку, приведуть в кінцевому рахунку до перемоги Добра над Злом.

Зороастризм підносить роль людини в розвитку світового процесу. Головна увага етнічної доктрини зороастризму зосереджена на діяльності людини, яка повинна ґрунтуватися на тріаді: добра думка, добре слово, добре діло. Зороастризм привчає людину до чистоти і порядку, співчуттю та подяки до батьків, сім'ї, близьким, співвітчизникам, чесному виконанню взятих на себе зобов'язань, турботі про потомство, допомоги одновірцям, турботі про землю, пасовищах для худоби і т.п. Передача з покоління в покоління цих принципів, які стали рисами характеру, зіграла чималу роль у виробленні життєстійкості у зороастрійців, незважаючи на тяжкі випробування, що випали на їх долю протягом багатьох століть.

Зороастризм – перша релігія, що затвердила структуру, основні догми і принципи монотеїзму, що було результатом природничо-історичного процесу розвитку арійських народів. Духовна еволюція в даному випадку йшла від мітраїзму, брахманізму – до зороастризму, від політеїзму – до монотеїзму. Як перехідний етап від найдавнішого і стародавнього періодів до нового періоду, зороастризм сконцентрував у собі найцінніші прогресивні і практичні ідеї перших ступенів розвитку людського суспільства і передав їх черговому історичному епосу.

Філософія зороастризму цікава, змістовна і багатогранна. Вона відображає багате внутрішню своєрідність, чистоту, духовний світ людини та її безперервне прагнення до досконалості, представляє його головною дійовою особою. Ахура-Мазда (макрокосмос), створивши людину (мікрокосмос), поклав на нього частину своїх повноважень щодо оновлення Всесвіту. Ідея реформи, оновлення червоною лінією проходять через усю Авесту. Зороастризм, як глибоко життєстверджуюча філософія, поставив людину в центр Всесвіту. При цьому діяльність всіх елементів і явищ матеріального та духовного світів координується Ахура-Маздою, і людина – перший і головний його помічник у цій справі.

Рішення проблем буття, гармонійний розвиток матеріального і духовного світів в зороастризмі відбувається на основі закону єдності і боротьби протилежностей – Добра і Зла, Світла і Темряви, Досконалості і Недосконалості [5].

У зороастризмі високо цінується свобода людини, і тому вона повинна бути надана кожному індивіду. Згідно з цим вченням, свобода може бути абсолютною і розумною. Абсолютна свобода ігнорує будь-яке обмеження – закони природи, суспільства, моральні принципи. Вона заперечує знання, досвід, традиції. Зороастризм виключає зі своїх лав послідовників абсолютної свободи. Розумна ж свобода визначається тим, що воля, даєна, аша в Авесті виступають як засоби постійного вдосконалення. Людина народжується вільною, і основне її завдання – це вибір того чи іншого шляху. Вибір людини повинен бути обумовлений її знаннями, навичками, досвідом, здібностями. Ці якості в Авесті оцінюються дуже високо. Зло ж у цій древній книзі співвідноситься зі сліпотю, недалекглядністю, безвихіддю.

Висновки. Культура аріїв залишила величезний слід серед традицій багатьох народів.

На її тлі виникла філософія та культура зороастризму, яка, в свою чергу, має тісний зв'язок із традицією Вед, основними ідеями іудаїзму, християнства та ісламу. Заратуштрі належить творення багатьох понять, що увійшли у сучасні релігії – єдність Бога, янголи, диявол, Спаситель, Судний День і воскресіння. Це дуже проста релігія, що пронизана філософією моральності та добра, яку нам намагались залишити наші пращури арії.

Література:

1. Авеста в русских переводах (1861-1996) / сост., общ. ред., примеч., справ. разд. И. В. Рака. – СПб. : ж-л “Нева”, 1997 – 480 с.
2. Бойс М. “Зороастрийцы. Верования и обычаи”. / М. Бойс ; перевод с английского и примечания И. М. Стеблин-Каменского. Послесл. Э. А. Грантовского. – М. : Главная редакция восточной литературы издательства “Наука”, 1988. – 303 с.
3. Большой энциклопедический словарь / под ред. А. М. Прохорова. – М. : “Советская энциклопедия”, 1991. – 1632 с.
4. Дорошенко Е. А. Зороастрийцы в Иране (Историко-этнографический очерк) / Е. А. Дорошенко. – М. : Главная редакция восточной литературы издательства “Наука”, 1982. – 133 с.
5. Дубровина Т. А. Заратуштра / Т. А. Дубровина, Е. Н. Ласкарева. – М. : Олимп; ООО “Фирма “Издательство АСТ”, 1999. – 208 с.
6. История религии: В поисках Пути, Истины и Жизни. По книгам протоиерея Александра Меня. – М. : Мирос, 1994. – 184 с.
7. О’Доннел Кевин Религии мира / О’Доннел Кевин. – Х. : Клуб семейного досуга, 2007. – 192 с.
8. Романов Б. Зороастризм и христианство / Б. Романов. – СПб. : Изд-во Роза мира, 1996. – 252 с.

Гололобова К. А. Древние арии и мораль в зороастризме.

Среди многих существующих религий и культур выделяется культура ариев. Как древние персы, так и славяне, представители индийской культуры являются последователями культуры и традиции ариев. Эта культура имела огромное влияние на развитие моральных принципов и духовного богатства многих народов и повлияла на возникновение таких фундаментальных религий как зороастризм и брахманизм. Моральные принципы культуры, которая существовала в давние времена, поражает ученых и сегодня своей глубокой моральностью и принципом свободы выбора, чему и посвящена данная статья.

Ключевые слова: арии, зороастризм, митраизм, Авеста, Веды, Заратуштра, Ахура-Мазда, Ахриман, добро, зло.

Gololobova K. A. Ancient Arias and morality in Zoroastrianism.

Among the many existing religions and cultures released Aryan culture. As ancient Persians and Slavs, representatives of Indian culture are followers of culture and tradition of the Aryans. Culture Aryans had tremendous influence on moral principles and spiritual wealth of many nations and influenced the occurrence of such fundamental religions like Zoroastrianism and Brahmanism. Moral principles of culture that existed in these times impressive scholars today its deep morality and principle of freedom of choice, what the subject of this article.

Keywords: arias, Zoroastrianism, Mithraism, Avesta, the Vedas, Zoroaster, Ahura-Mazda, Ahriman, good, evil.